

Den liberala utbildningen

– bredden som specialisering

Den marknadsekonomiska logiken inom universiteten och universitetssystemet, och dess konsekvenser, är något som tagits upp på dessa sidor förut. I nr 3 2009 diskuterar till exempel Mikael Carleheden om behovet av vetenskapliga allmänningar och hur nya uppgifter och ökad konkurrens kan påverka både vetenskapssamhället i stort och vetenskapliga förbund som Sociologförbundet. När betoningen i ökande grad läggs på sökta medel för att kunna forska och på anställningsbarhet och specialisering hotas både gemenskapen som sociologer har och sociologin som allmänintresse. Oavsett vad vi tycker om denna utveckling så gör vi vår del i den. Vi söker medel och specialiserar oss för att kunna fortsätta forska, vi skapar inom undervisningen förutom olika mer yrkesinriktade program till och med Sociologprogram där studenter läser i princip bara sociologi. Vi gör det för att vi inte har något val och vi tycker väl egentligen inte att det är så mycket till brott mot den liberala högre utbildningstradition som bland andra Martha Nussbaum försvarar i sin bok *Cultivating Humanity* (1997). Den liberala utbildningens målsättning är enligt Nussbaum att ”odla” mänsklighet, att ge kapacitet för självreflektion, kritiskt tänkande och att kunna se sig själv i andra och sin egen mänsklighet. Detta är ju vad sociologin handlar om för de flesta av oss. Samtidigt blir det ju mer problematiskt när vi själva blir allt smalare som sociologer, både på det individuella planet och som institutioner. Dessutom finns det intressanta och viktiga perspektiv inom både humaniora och andra samhällsvetenskaper som vi inte förmedlar till våra studenter.

De ökade kraven på arbetsmarknadsanknytning av utbildning och specialisering inom både utbildning och forskning sker över hela Europa. Även i USA finns de här kraven, men paradoxalt nog finns det även en stark tradition av det amerikanerna kallar liberal utbildning inom delar av den privata universitetssfären. Det rör sig om collegeutbildning inom en liberal arts tradition där själva idén är att ge en riktigt bra, bred och ickespecialiserad utbildning som gör att unga människor kan fatta välgrundade beslut om vad de skall specialisera sig på. Under fyra år måste studenterna läsa kurser från alla fakulteter (ofta inkluderande estetiska ämnen) och de specialiserar sig alltmer under de sista två åren. Detta leder till att studenterna tillåts att följa sin nyfikenhet på ett helt annat sätt än på svenska universitet och att de som har ekonomi som sitt huvudämne har läst sociologi och filosofi innan de kanske fortsätter med en MBA vid ett forskningsuniversitet.

Förutsättningen för att kunna bibehålla traditionen av liberal utbildning är naturligtvis ekonomiska muskler, och det är de college som redan har gott namn, stora bankkonton och generösa alumner som kan göra det konsekvent. Söktrycket för de främsta av dessa college är dock mycket stort, och den liberala utbildningen kan dra till sig inte bara extremt bra studenter utan också väldigt bra lärare. Dessa lockas kan-

ske inte framför allt av höga löner utan av goda studenter, den omväxlande miljön och möjligheten att bedriva undervisning på ett tillfredsställande sätt. Efter att själv under hösten ha undervisat på Davidson College i North Carolina kan jag säga att jag förstår dem. Jag har sällan haft en så rolig och givande arbetsuppgift som när jag undervisade en blandad grupp av fjärdeårs ekonomer, sociologer och religionsvetare. Det är uppenbart något speciellt att undervisa studenter som framförallt drivs av nyfikenhet och som inte tvekar att utmana sig själva eller sin lärare. Att dessutom vara en del av en sociologiinstitution som trots att den är mycket liten lyckas kombinera att vara högkvalitativ med att vara extremt varierad gör dessutom förvånansvärt nog att man känner sig än mer som sociolog.

Att överföra detta till svenska förhållanden är naturligtvis mycket svårt. En högkvalitativ liberal utbildning som de som tillhandahålls vid de högst rankade liberal arts colleges i USA kräver både mycket stora resurser och ett strängt urval av studenter som vi lätt skulle kunna känna inte passar oss. Vi är dessutom ganska inkörda på den specialisering vi drivits mot. Själv upplevde jag de studenter som hade andra ämnen som sitt huvudämne som fantastiska, men jag blev ofta lite frustrerad av dem som hade sociologi som sitt huvudämne. De senare var intelligent, hårt arbetande och engagerade men jag upplevde dem som lite grunda både teoretiskt och metodologiskt för att vara inne på sitt fjärde år. Någonstans förväntade jag mig programstudenten som inne på sitt fjärde år läst nästan sex terminer ren sociologi. Inte den breda studenten som läst biologisk introduktionskurs, nationalekonomi, konsthistoria och filosofi, och som får den riktiga specialiseringen först när hon/han går vidare till mastersutbildning vid ett forskningsuniversitet.

I och med övergången till Bologna-systemet med tre år (grundläggande nivå) plus två år (avancerad nivå) öppnades möjligheter till att på ett nytt sätt kombinera bredd med specialisering inom svensk högskola. Våldigt lite av det vi hittills har sett pekar på att skiftet leder mot mer av liberal utbildning, även om det finns undantag som jag tycker att det skall bli intressant att följa. Högskolan på Gotland försöker till exempel utveckla en variant av liberal utbildning där starkare fokus läggs på interaktionen mellan studenter och lärare och där programmen mjukas upp och utbildningen breddas. Det återstår att se om de kommer att lyckas bli ett svenskt liberal arts college med bredden som specialisering. Detta beror naturligtvis på tillgängliga resurser, studentacceptans, engagemanget hos lärarkåren men också på hur alla vi andra ser på vad högre utbildning skall vara.

Mattias Strandh

Styrelseledamot